

Zahoruy I. S. Concept of "human rights": theoretical and legal approaches to the understanding of human rights

The article provides an analysis of various approaches to understanding of concept of "human rights", reflects sights at human rights that have been proved in philosophical - legal and in the juridical literature, examines anthropological, classical natural-legal and juridical-positivistic substantiation of human rights; states the author's image of genesis of this concept (phenomenon) in a context of movement of the real state-imperous and political-legal phenomena.

As it has been pointed out in the article, there is a wide enough spectrum of the various definitions of human rights which prefer to be divided into different attributes. There are some cases where human rights have been examined as the term designating the rights, fixed within the limits of a positive law, in other cases human rights considered to be the phenomenon existing at the universal level outside the legislation, that has its interpretation as social and moral rights, and simultaneously as the subjective right. Also human rights have been understood as a category uniting all aspects of life, in particular, positive-legal and natural-social.

The author marks, that the concept of "human rights" being examined in the scientific literature is inverted first of all to the definition of their fundamental principle (primary sources), that is whether they belong to the person initially as to the representative of a biological sort, whether they are in the basis of social and cultural communications, or it is the state that is the creator of human rights. In this connection the basic attention is given to the consideration of concept of human rights in the context of a classical natural - legal scientific picture of human rights, normative (legal positivism) and unifying juridical research.

The article pays attention to the differentiation of human rights, including forms of their realization; in this connection feature of realization of the rights of the first and second generation has been emphasized. In the author's opinion, human rights, first of all should be an obligatory component of their bearer's part of activity, displaying process and result of the person's opportunities, not transforming him into the passive dependent (especial sounding of this idea has been extrapolated on social and economic rights).

Key words: human rights, a legal nature of human rights, social and economic rights, generations of human rights.

У статті досліджено питання оптимізації системної побудови адвокатури України. Проаналізовано проблеми функціонування системи адвокатури України, що утворена підсистемами організаційних форм адвокатської діяльності й адвокатського самоврядування. Запропоновано розширити перелік форм адвокатської діяльності шляхом диференціації неприбуткових і прибу-

ткових адвокатських бюро (об'єднань), що створюються у формі господарських товариств, а також закріпити таку організаційну форму як робота адвоката за наймом в адвоката або адвокатському об'єднанні (бюро).

Порівняно із чинною системою органів адвокатського самоврядування, запропоновано ліквідувати на регіональному рівні ревізійні комісії адвокатів регіону й кваліфікаційні палати КДКА, функції яких передати до Ревізійної комісії адвокатури України та спеціально створеної Кваліфікаційної комісії адвокатури України відповідно. Обґрунтовано необхідність перейменувати дисциплінарні палати КДКА в дисциплінарні суди, включивши їх до складу асоціації адвокатів регіону й забезпечивши статус незалежного органу. У межах однієї юридичної особи (асоціації адвокатів регіону) на регіональному рівні запропоновано створити повністю самостійні один від одного дисциплінарний суд та раду асоціації.

Ключові слова: *адвокат, адвокатура, організаційні форми адвокатської діяльності, система адвокатури, органи адвокатського самоврядування.*

Постановка проблеми. Систему адвокатури України утворюють адвокати, які об'єднані через організаційні форми адвокатської діяльності й адвокатського самоврядування задля ефективної реалізації мети й завдань адвокатури. Чотирирічна практика функціонування організаційних форм адвокатської діяльності й адвокатського самоврядування за новим профільним законом виявила низку труднощів і проблем, що стримують розвиток правозахисного потенціалу адвокатури. Удосконалення її інституційної складової є важливим напрямом підвищення ефективності адвокатської діяльності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Деякі аспекти зазначеної тематики досліджували Т.В. Варфоломеева, І.Ю. Гловацький, І.В. Головань, І.В. Кальний, Ф.Л. Л'юїс, Д.П. Фіолевський, О.Г. Яновська та ін., проте дискусійними залишаються важливі в теоретичному й практичному плані питання щодо переліку організаційних форм адвокатської діяльності, оптимальної побудови органів адвокатського самоврядування. Ускладнення соціально-економічних умов діяльності адвокатури протягом останніх років значно загострило вказані питання, що визначає актуальність представленої цієї праці.

Формування цілей. Метою статті є формулювання пропозицій з оптимізації системної побудови адвокатури України.

Виклад основного матеріалу. Загальносвітовою тенденцією останніх десятиріч є розширення переліку колективних організаційних форм адвокатської діяльності, прагнення поєднати класичні й господарські, корпоративні моделі здійснення професійної практики. Так, наприклад, у Франції до традиційної асоціації адвокатів ("association d'avocats") та цивільно-професійного товариства (societe civile professionnelle) додалися

нові зразки товариств корпоративного типу з обмеженою відповідальністю адвокатів-учасників (акціонерів) [1, с. 12-16]. Йдеться про “societes d'exercice liberal a responsabilite limitee” (SELARL), “societe d'exercice liberal a forme anonyme” (SELAFA), “societe d'exercice liberal par actions simplifiee” (SELAS), “societe d'exercice liberal en commandite par actions” (SELCA).

Ще декілька десятирок років тому було важко уявити, що професійні об'єднання адвокатів стануть акціонерними товариствами (“joint stock company”), проте сьогодні це вже реальність у Канаді (Квебек), ФРН, Франції, Австралії, Швейцарії (кантони Женева, Вале, Санкт-Галлен тощо), Естонії та інших країнах.

На відміну від багатьох держав світу, в Україні перелік колективних організаційних форм адвокатської діяльності є значно вужчим, обмежуючись лише адвокатським об'єднанням. Згадавши “учасників адвокатського об'єднання” (ст. 15), український законодавець жодним чином не деталізував внутрішньоорганізаційний устрій адвокатського об'єднання. Тим самим питання віднесено до сфери суб'єктивного розсуду адвокатів-учасників. Кожен проєктувальник може взяти за основу ту конфігурацію товариства, яка йому найбільше подобається (товариство з обмеженою відповідальністю, приватне підприємство тощо).

Чи є раціональним такий підхід? Питання спірне. Для адвоката він є зручним і простим. Натомість для клієнта за назвою адвокатського бюро чи об'єднання в кожному випадку фактично вловитиметься “темна конячка”. Жоден вітчизняний чи міжнародний клієнт без детального аналізу установчих документів не знає напевно, з ким має справу й чи є якісь гарантії від неналежної поведінки представників таких юридичних осіб.

Очевидно й те, що конкретна редакція положень статутів буде виписана з позицій інтересів їх розробників. Не можна виключити покладення в основу статуту дискримінаційних приписів, що обмежують права майбутніх учасників-адвокатів з боку засновників у частині квотуванню на загальних зборах; виплати вартості частки учасникові, який вибув з АО; підстав для виключення учасника з АО тощо. Можливими є випадки конфлікту інтересів, коли адвокат, який безпосередньо надає правову допомогу, підпорядковуватиметься членові виконавчого органу АО, який не є адвокатом.

Для гармонізації різнобічних інтересів доцільною убагачується більш детальна законодавча регламентація основ побудови організаційних форм адвокатської діяльності. Така необхідність пов'язана й з тим, що за чинним законом стороною договору про надання правової допомоги виступає адвокатське бюро (об'єднання), проте чітко не визначений статус адвоката, який безпосередньо надає правову допомогу й механізм отримання виконавцем винагороди від юридичної особи. На практиці це питання зазвичай вирішується шляхом виплати заробітної плати (на під-

ставі трудового договору) чи дивідендів. Трудові відносини між адвокатом та адвокатським бюро (об'єднанням) набули масового характеру, проте в законі така організаційна форма адвокатської діяльності відсутня.

Обґрунтовуючи можливість поєднувати адвокатську діяльність з трудовими відносинами, НААУ звертає увагу, що чинне законодавство України не передбачає для адвокатів заборони працювати за трудовим наймом [2]. Очевидно, що однієї лише відсутності заборони замало для повноцінного функціонування цієї форми здійснення професійної практики адвокатом. З огляду на потенційну небезпеку виникнення конфлікту інтересів чи обмеження професійних можливостей з боку роботодавця, організаційна модель найму адвоката вочевидь потребує окремого врегулювання.

На сьогодні зайнятість адвоката за трудовим контрактом дозволяється в багатьох країнах світу, наприклад, у Франції, Іспанії, США, Англії та Уельсі, Чехії, Люксембурзі тощо. У ст. 8 Директиви 98/5/ЕС [3, с. 40] Європарламент і Рада допускають практику роботи адвоката за наймом під професійним титулом країни-походження з урахуванням обмежень, установлених у приймаючій державі.

У США, Англії та Уельсі найняті адвокати вже тривалий час становлять більшість професії.

Особливе значення практика роботи за наймом має для молодих адвокатів, які мають мало досвіду, клієнтів, а отже й фінансових засобів для оренди власного офісу. Оптимальний спосіб отримати доступ до цих ресурсів лежить у площині трудових відносин зі старшими колегами.

Аналіз закордонного досвіду дозволяє виділити три основні підходи щодо статусу адвокатів, які працюють за наймом: 1) зрівняльовальний підхід (наймані адвокати мають рівні права (гарантії) з адвокатами, які здійснюють незалежну професійну практику); 2) заборонний підхід (усі або більшість професійних прав і гарантії не поширюються на адвокатів, які працюють за трудовим контрактом); 3) обмежувальний підхід (найнятий адвокат користується обмеженими правовими можливостями, наприклад, не може представляти чужі інтереси в суді, або наділений правом це робити тільки щодо інтересів свого роботодавця та із зазначенням його найменування; поширеною є практика надання дозволу користуватися професійними правами (гарантіями) лише адвокатам, які працюють в іншого адвоката чи адвокатському об'єднанні).

Адвоката, який працює на роботодавця, можна порівняти зі службовцем єдиного клієнта, якого обслуговують з виїздом "додому". Постійним місцем надання правової допомоги є службові приміщення роботодавця. Усі витрати, пов'язані зі створенням умов для праці (включаючи заробітну плату, яка не є гонораром), несе власник робочого місця.

Надання досить широкого пакету соціальних благ може спричинити відносини підвищеної залежності адвоката від роботодавця, унаслідок чого інтереси останнього можуть отримати перевагу над професійними цінностями.

Абсолютизація такої загрози зумовлює негативну позицію частини юристів щодо можливості виконання адвокатом своїх функцій у межах трудових правовідносин. Солідаризуючись з прибічниками ідеї здійснення адвокатом своїх обов'язків за трудовим контрактом, ми вбачаємо за можливе застосувати обмежувальний підхід щодо суб'єктів реалізації професійних можливостей. Професійними правами й гарантіями повинні користуватися лише адвокати, які працюють в іншого адвоката, адвокатському бюро (об'єднанні). У такому разі на адвоката-керівника поширюється увесь спектр приписів Правил адвокатської етики щодо заборони неправомірного впливу на підлеглого колегу. Порушення вказаних імперативів тягне дисциплінарну відповідальність.

Слушні застереження з цього приводу передбачено ст. 11.5.1-11.5.2 Внутрішнього регламенту професійної асоціації адвокатів Люксембургу, де зафіксовано, що найнятий адвокат (*l'avocat salarié*) перебуває у зв'язках субординації зі своїм роботодавцем виключно щодо визначення умов його праці, при цьому трудовий контракт жодним чином не повинен порушувати деонтологічних норм [4, с. 571].

Якщо ж адвокат працюватиме в юридичному відділі заводу або державної установи, то його керівник не буде пов'язаний співмірними обмеженнями. Недотримання принципів незалежності й конфлікту інтересів може спотворити правову позицію адвоката й перетворити його на провідника інтересів, що мають мало спільного з реалізацією високої соціальної місії адвокатури.

Отже, однією з організаційних форм адвокатської діяльності має бути робота адвоката за наймом в адвоката або адвокатському об'єднанні (бюро).

Засновником адвокатського бюро (об'єднання) слід надати можливість самостійно обирати прибутковий чи неприбутковий статус утвореної юридичної особи. Альтернативність форм професійної співпраці адвокатів є невід'ємною рисою правового забезпечення функціонування адвокатури в Європі. Українські адвокати повинні користуватися еквівалентними правами.

Підтримання балансу між професійними та комерційними інтересами має досягатися шляхом імплементації таких правових запобіжників як спеціальна мета діяльності (надання професійної правової допомоги); обмеження переліку осіб, які можуть бути засновниками, учасниками, партнерами чи керівниками, тільки адвокатами. У випадку запровадження мультидисциплінарних форм професійної практики більшість часток у статутному капіталі має належати адвокатам.

Засновник індивідуальних чи колективних форм адвокатської діяльності повинен мати можливість їх створення з правами юридичної особи або без таких.

На підставі окреслених вище положень законодавцеві слід розширити перелік форм адвокатської діяльності шляхом диференціації неприбуткових й прибуткових адвокатських бюро (об'єднань), що створюються у формі господарських товариств, а також закріпити таку організаційну форму як робота адвоката за наймом в адвоката або адвокатському об'єднанні (бюро).

Реформування системи адвокатури потребує оптимізації підсистеми органів адвокатського самоврядування. Порівняно із чинною системою, сутність пропонованих змін полягає в ліквідації на регіональному рівні ревізійних комісій адвокатів регіону й кваліфікаційних палат КДКА, функції яких слід передати до Ревізійної комісії адвокатури України та спеціально створеної Кваліфікаційної комісії адвокатури України відповідно. Дисциплінарні палати КДКА слід перейменувати в дисциплінарні суди (питання перейменування не є принциповим, але бажаним), включивши до складу асоціації адвокатів регіону й забезпечивши статус незалежного органу. У межах однієї юридичної особи (асоціації адвокатів регіону) на регіональному рівні функціонуватимуть повністю самостійні один від одного дисциплінарний суд та рада асоціації. На національному рівні діятимуть незалежні один від одного органи, що формуються з'їздом адвокатів України й лише йому підзвітні.

Фінансові переваги окресленої конструкції полягають у тому, що в умовах гострої кризи в економіці, дефіциту бюджету органів адвокатури й стабільно великої заборгованості за внесками об'єднання регіональних органів адвокатського самоврядування "під дахом" однієї юридичної особи дозволить заощадити на спільних видатках (секретар, бухгалтер, послуги охорони, обслуговування веб-сайту, програмне забезпечення, розрахунково-касове обслуговування банку тощо), що оплачувалися окремо.

Детальне обґрунтування представленої конфігурації розпочнемо з органів ревізійної компетенції. Аналіз ст. 51, 53 Закону показує, що повноваження з контролю фінансово-господарської діяльності регіональних органів адвокатського самоврядування закріплені відразу за двома органами – ревізійними комісіями адвокатури регіонів і ВРКА. Отже, один і той же об'єкт двічі перевіряється з тих самих питань, чим не виключається дублювання, паралелізм у роботі. Тож кого залишити ?

У розробленому під егідою Міністерства юстиції України проекті нової редакції Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" [5] замість регіональних ревізійних комісій адвокатури передбача-

ється створення міжрегіональних ревізійних комісій з розрахунку одна комісія на три області.

На нашу думку, такі кроки є половинчастими. Можна й необхідно ставити питання про передачу усіх повноважень від регіональних до Ревізійної комісії адвокатури України, яка здатна самостійно вирішувати питання ревізійного характеру в масштабах країни. Позитивний ефект від стереотипу “до нас їде ревізор” можливий лише у випадку, коли такий ревізор є незалежним (не пов’язаний місцевими зв’язками) і компетентним (бажано мати спеціальну підготовку в галузі аудиту).

Чи задовольняють указаним вимогам члени регіональних ревізійних комісій? Очевидно, що безсторонність регіональних контролерів перебуває під сумнівом, оскільки в більшості областей адвокати добре знають один одного й пов’язані великою кількістю зв’язків. Натомість члени Ревізійної комісії адвокатури України будуть більш незалежними й територіально віддаленими від місцевих впливів, адже звітують лише перед з’їздом адвокатів України.

Члени РК АУ обиратимуться з’їздом адвокатів України, а отже, і представниками тієї області, міста Києва чи Севастополя, АРК, що перевірятимуться. Тобто, аргумент про те, що “ми їм не довіряємо” не спрацюватиме.

Щодо наявності в членів регіональних ревізійних комісій спеціальних економічних знань, слід указати, що абсолютна більшість з них є адвокатами, а не фахівцями у сфері бухгалтерського обліку. Між тим, потреба у спеціалістах економічного профілю обумовлена дуалістичною природою функцій ревізійної комісії, основними завданнями яких є не тільки контроль, але й надання роз’яснювально-методичної допомоги. Практика роботи ВРКА засвідчила часті звернення регіональних органів адвокатського самоврядування за консультаційною допомогою з приводу правильного ведення фінансово-господарської діяльності. Належне застосування законодавства у цій сфері дозволяє запобігти накладенню контролюючими органами штрафних санкцій на органи адвокатського самоврядування, а отже й зберегти кошти, отримані від адвокатів як внески на забезпечення корпоративного самоврядування. Так, наприклад, за результатами перевірки КДКА Луганської області Вищою ревізійною комісією адвокатури надано рекомендацію сплатити податок на прибуток із суми 84 000 грн. добровільних внесків після закінчення фінансового року, щоб уникнути фінансових санкцій [6].

Необхідною передумовою успішної реалізації РК АУ як завдання контролю, так і надання методичної допомоги, на нашу думку, має бути запровадження в межах цієї структури за рахунок зекономлених коштів (після ліквідації відповідних комісій на регіональному рівні) 1-2 посад фахівців у галузі бухгалтерського обліку (аудиту). За рахунок високої спе-

ціалізації й знання типових проблем, що виникають у різних частинах держави, вказані фахівці зможуть предметно, швидко та безкоштовно проконсультувати адвокатів і бухгалтерів регіональних органів самоврядування.

Дослідження практики роботи ВРКА показало, що виїзна фаза перевірки регіональних органів адвокатського самоврядування (КДКА, РАР) зазвичай здійснюється двома членами контролюючого органу й триває один (Дніпропетровська, Чернігівська, Рівненська, Сумська область) чи два (Автономна Республіка Крим, Івано-Франківська, Полтавська область) дні. Таким чином, за тиждень можна відпрацювати 5-6 областей, що територіально розташовані поруч, чим зменшити транспортні витрати. І це лише однією групою з двох осіб. При цьому, до складу ВРКА зараз входить 15 членів, зі складу яких можна сформувати 7 мобільних груп, що спроможні за тиждень здійснити перевірки в масштабах усієї країни. Окрім виїзної фази перевірки, Стандартом проведення перевірок Вищою ревізійною комісією адвокатури передбачено також роботу ВРКА в режимі засідання з документами та посадовими особами суб'єкта перевірки, що за належного розподілу праці ненабагато збільшує витрати часу членів комісії. Доцільно, щоб до складу мобільної групи поряд з адвокатом входив сертифікований аудитор, що працює в комісії.

Таким чином, у вищого ревізійного органу є необхідний потенціал для того, щоб щорічно перевіряти регіональні структури. На практиці зараз ВРКА цим займається раз на два роки.

Потреба у віддаленому від місцевих впливів контролі фінансів зумовлена й тією обставиною, що, як указує голова ВРКА О. Дмитрієва, 20 років ці гроші ніхто не контролював. І тут теж є певна необхідність ламати стереотипи, змінювати психологію. Тому що всі ці роки керівники КДКА ставилися до грошей, як до своїх [7]. Очевидно, що боротися з негативними стереотипами професійної поведінки доведеться ще не один рік, оскільки на чолі багатьох органів адвокатського самоврядування десятиліттями беззмінно несуть варту "старі кадри".

У Положенні про Ревізійну комісію адвокатури України доцільно передбачити правило, відповідно до якого член РКАУ не може перевіряти регіон, у якому в нього знаходиться робоче місце адвоката.

Чинна редакція Закону, до речі, не передбачає механізму фінансування ВРКА, тобто вона безпосередньо залежить від РАУ (об'єкта перевірки), яка самостійно вирішує, скільки грошей виділити на утримання ревізійного органу. Доходить до дріб'язкової опіки. Голова ВРКА зазначає, що після виявлення в Чернігові й Хмельницькому грубих порушень фінансової діяльності направила офіційне звернення з приводу оприлюднення звітів комісії на сайті НААУ, проте ці звіти так і не були опубліковані, що дало їй підстави для висновку, що комісія працює "у стіл" [8]. Без сумніву, кожен з вищих ор-

ганів адвокатського самоврядування, як мінімум, повинен мати окремі права адміністрування відповідних розділів сайту НААУ.

Набуття належної самостійності Ревізійною комісією адвокатури України, Кваліфікаційною комісією адвокатури України, Вищим дисциплінарним судом адвокатури України й Радою адвокатів України зумовлює доцільність наділення їх правами юридичної особи й затвердження кошторису кожного з цих органів з'їздом адвокатів України.

У цьому контексті не можна погодитися з авторами законопроекту № 1794-1 від 04.02.2015 р., які пропонують, щоб щорічні внески адвокатів на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування сплачувались адвокатами в порядку та строки, установлені Радою адвокатів України, до Національної асоціації адвокатів України, і розподілялися останньою в межах зведеного кошторису системи органів адвокатського самоврядування [9]. З аналізу норм цього проекту випливає, що розподілом коштів кожному регіональному органу самоврядування буде займатися НААУ, що вбачається неправильним, адже вже були прецеденти обмеження фінансування ВКДКА. Схожі фінансові труднощі можуть очікувати й регіональні органи, не кажучи вже про традиційні докори з приводу того, кому надали більше чи менше грошей. Уся "складність" функції розподілу коштів нині з легкістю вирішується шляхом сплати адвокатами щорічного внеску двома платежами: на окремий рахунок центрального й регіонального органів. Тож навіщо направляти кошти манівцями й згодом чекати милості з центру? Тому кошториси регіональних органів адвокатського самоврядування мають затверджуватися конференціями адвокатів регіонів, а центральних органів - з'їздом адвокатів України.

В одному з останніх законопроектів [10] для забезпечення розподілу коштів між вищими органами адвокатського самоврядування відповідно до кошторисів пропонується запровадження посади казначая. Відзначаючи конструктивність цієї ідеї, слід тим не менше, йти далі, увівши посаду професійного адміністратора. Сплачувати чималу зарплату кваліфікованій людині лише за нагляд, напевно, нерационально, адже в неї буде багато вільного часу, який слід використати на благо адвокатури. Для цього доцільно взяти до уваги досвід ряду європейських країн, де запроваджено посади генерального секретаря (Болгарія, Молдова, Норвегія,) канцлера (Естонія) тощо. За рекомендацією ССВЕ [11, с. 3] посада "secretary general" нещодавно була введена в Молдові.

В Україні така особа має відповідати за організаційно-технічну й фінансово-господарську діяльність НААУ, розробку проекту кошторису вищих органів самоврядування і правильний розподіл надходжень, керувати поточними справами секретаріату. Професійні, стратегічні, "політичні" питання мають вирішувати адвокати, для чого вони повинні не

відволікатися на другорядні, технічні труднощі, розв'язання яких має бути сферою відповідальності найнятого управліня. Незалежно від того, хто знаходиться на верхівці владного олімпу адвокатури, завданням цієї особи є ефективне адміністрування.

У Молдові для заняття посади генерального секретаря вимагається вища юридична або економічна освіта та п'ятирічний стаж роботи [12]. ССВЕ звертає увагу на такі важливі якості цієї особи, як уміння контактувати з національними та міжнародними установами, володіння правовими та управлінськими навичками і знання іноземних мов [11].

Термін "генеральний секретар" як переклад з англійського еквівалента, мабуть, не дуже вдалий, оскільки може викликати асоціації з генсеками часів КНРС. Більш оптимальним убачається поняття "корпоративний секретар". Останній повинен обиратися з'їздом адвокатів України на конкурсних засадах, звітувати перед найвищим органом адвокатського самоврядування.

У процесі оптимізації місцевої ланки системи адвокатського самоврядування важливо дотриматися справжньої самостійності реформованих органів регіональної асоціації адвокатів – ради адвокатів і дисциплінарного суду – один від одного. Для цього не обов'язково створювати різні юридичні особи. До такого висновку ми дійшли з огляду на вітчизняний та закордонний досвід, адже окреме існування РАР і КДКА не завадило останнім потрапити у фінансову залежність [13] від перших.

У схвалених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 2012 року "Принципах і керівних настановах щодо доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя" наголошується, що дисциплінарні скарги на юрисконсультів слід негайно розглядати, і рішення за ними має виносити незалежний орган згідно з професійними кодексами етики та з можливістю перегляду справи в судовому порядку [14, с. 11-12].

У Стандартах незалежності правової професії, прийнятих Міжнародною асоціацією юристів 7 вересня 1990 року, зазначається, що первинний розгляд дисциплінарної справи має проводитися дисциплінарним комітетом відповідної асоціації юристів. Юрист повинен мати право подати скаргу у зв'язку з цим розглядом до належного й незалежного вищого органу з розгляду такого виду скарг [15]. Приписи щодо незалежності й безсторонності дисциплінарного органу відтворено у профільній рекомендації [16, с. 2] ССВЕ.

Власне, і найменування "дисциплінарний суд" ми запропонували, щоб на термінологічному рівні підкреслити його арбітральну, незалежну природу. Аналогічне поняття застосовується в Німеччині, Польщі, Литві, Болгарії, Австрії, Естонії тощо. Окрім того, ця назва відповідає історичним традиціям вітчизняної адвокатури. Починаючи з 1872 року в Гали-

чині, що перебувала під австрійською владою, у складі адвокатської камери функціонував дисциплінарний суд.

Для дотримання незалежності дисциплінарного суду, що не має прав юридичної особи, обов'язок його фінансового, організаційного та матеріально-технічного забезпечення повинен бути закріплений за радою асоціації адвокатів регіону. Мінімальний рівень фінансування має прописуватися окремим рядком у кошторисі асоціації адвокатів регіону й визначатися з урахуванням кількості скарг, розглянутих минулого року. Задля попередження тиску шляхом зменшення фінансування дисциплінарний суд доцільно наділити повноваженням звертатися з поданням до РККУ щодо проведення позапланової перевірки асоціації адвокатів регіону.

Перевагами окресленої моделі побудови основної (регіональної) ланки органів адвокатського самоврядування є простота, економічність і надійність, адже місцеві важелі впливу узгоджуються із системою стримувань і противаг національного рівня.

Шляхи реформування органів кваліфікаційно-дисциплінарної компетенції пропонувалися й раніше, зокрема, Т.В. Варфоломєєвою обґрунтовувалася доцільність створення міжтериторіальних КДКА, а С.Ф. Сафульком та І.О. Лапіним визначалася необхідність ліквідації ВКДКА.

Наша позиція полягає в такому. Утворення кваліфікаційної комісії адвокатури України з передачею їй функцій з приймання кваліфікаційного іспиту сприятиме формуванню єдиної та прозорої практики атестації здобувачів адвокатського звання, мінімізації проявів корупції, кумівства й протягуванню на місцях відверто "слабких" родичів, знайомих тощо.

Розглянемо статистику діяльності КДКА окремих регіонів за останні два роки. У 2014 році в Хмельницькій області співвідношення кількості осіб, які склали/не склали кваліфікаційний іспит становило 7/7, у Сумській області – 23/6, Волинській області – 22/0, Рівненській області – 61/0, Київській області – 169/0 [17]. У 2015 році відповідні показники в Хмельницькій області склали 15/14, Чернігівській області – 8/7, Сумській області – 23/9, Волинській області – 61/1, Рівненській області – 122/2, Київській області – 360/0 [18]. Аналіз цих даних демонструє неоднакові підходи щодо оцінювання претендентів і може свідчити про те, що в різних областях рівень підготовки здобувачів є кардинально відмінним (поголовно блискучим або середнім), або екзамен проводиться поверхово й недостатньо вимогливо, або до тих, хто екзаменується, висуваються дійсно справедливі або завищені вимоги.

У неформальних розмовах адвокати повідомляють про високі корупційні запити в окремих КДКА, що зумовлюють "міграційні" процеси в середині держави. Як птахи восени вирушають до країн, у яких тепліше,

так і частина здобувачів адвокатського звання їдуть туди, де “дешевше” чи легше скласти іспити.

Окрім того, у процесі здійснення адвокатської практики між членами КДКА та суддями, прокурорами, слідчими поліції нерідко складаються особисті неприязні стосунки. Як наслідок, під час складання іспиту колишніми представниками держави від адвокатів не завжди можна очікувати об’єктивності, неупередженості.

У результаті претенденти опиняються в нерівних умовах і змушені реєструватися в інших областях, оформлюючи там договір оренди житла (безоплатного користування тощо), витратити додатковий час і кошти. У кожному регіоні з’являється таким чином своя “законність”, але ж практика має бути єдиною.

Упровадженню єдиних прозорих підходів і сприятиме Кваліфікаційна комісія адвокатури України.

Нам можуть заперечити, що поїздка претендентів до м. Києва потягне додаткові транспортні витрати, а окрім того, відсутні гарантії, що цей орган не перетвориться на осередок корупційних чи інших деструктивних схем.

По-перше, одна чи дві подорожі до столиці навряд чи суттєво вплинуть на сімейний бюджет. Майбутні судді чи прокурори вже декілька років їздять до міста-героя з цією метою. По-друге, попередження неналежної поведінки членів комісії лежить у площині обрання з’їздом адвокатів України більшості складу цього органу з числа найбільш авторитетних адвокатів, залучення окремих представників держави до його роботи, забезпечення незалежного функціонування від інших корпоративних чи державних органів.

Побоювання щодо корупційної складової, як пам’ятаємо, супроводжували і процес формування Вищої кваліфікаційної комісії суддів, але практика значною мірою розвіяла ці сумніви, адже робити неналежні дії “на очах” усієї країни набагато складніше.

На прикладі ВККС можна пересвідчитися й у такій перевазі єдиного кваліфікаційного органу як істотно краще інформаційно-методичне забезпечення процесу складання іспиту. Дотепер не всі КДКА мають власний сайт чи належно упорядкований розділ на сайті НААУ, проте й власники цих інформаційних ресурсів у половині випадків обмежуються досить формальним, “бідним” їх змістовним наповненням. Очевидно, що адміністрування відповідного розділу веб-порталу НААУ вузькоспеціалізованою та великою командою професіоналів у галузі добору майбутніх адвокатів сприятиме комплексному й повному забезпеченню претендентів усією необхідною інформацією організаційного та навчально-методичного характеру.

Постійний притік кандидатів забезпечить регулярність іспиту, який складатиметься щомісяця. Це зменшить час очікування для жителів невеликих областей, де екзамен проводиться один раз на два-три місяці (наприклад, у 2015 році в Херсонській області було організовано 5 кваліфікаційних іспитів, у Полтавській області – 7 [18] тощо).

Більшість складу ККАУ мають складати адвокати, які обрані з'їздом адвокатів України з числа найбільш авторитетних представників професії з бездоганною репутацією. Також до складу ККАУ має входити по одному представникові від судової влади (суддя, обраний з'їздом суддів України), прокуратури (прокурор, обраний усеукраїнською конференцією працівників прокуратури), Уповноваженого Верховної ради з прав людини, Національного агентства з питань запобігання корупції. У кількісному відношенні представники держави мають складати не більше третини складу ККАУ, у якісному плані мають залучатися найбільш фахово підготовлені представники юридичної професії. Можливість обрання головою ККАУ повинно бути закріплено тільки за адвокатом.

Уключення представників держави до ККАУ може викликати побоювання про обмеження незалежності адвокатської корпорації. Цим актуалізується центральне питання відносин адвокатури з державою, що стосується ступеня впливу останньої на організацію та діяльність адвокатського співтовариства. Чи повинні бути в державі важелі впливу на ключові функції адвокатури – кваліфікаційну й дисциплінарну – або їх здійснення можна повністю залишити на розсуд корпорації? Якщо контроль потрібен, то чи доцільним є включення представників держави до складу органів, що реалізують окреслені функції?

Сьогодні Україна орієнтується на розвинуті демократичні держави Європи. У статті 5 “Адвокатура і держава” Закону 2012 року закріплено, що адвокатура є незалежною від органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх посадових та службових осіб; держава створює належні умови для діяльності адвокатури та забезпечує дотримання гарантій адвокатської діяльності.

Закладаючи основи взаємовідносин цих суб'єктів, законодавець, поряд з цим, повинен наділити державу необхідним інструментарієм для контролю за реалізацією адвокатурою делегованих їй публічно важливих функцій. Ідеться, зокрема, про надання безоплатної вторинної правової допомоги, формування висококваліфікованого кадрового складу адвокатури, дотримання дисциплінарних обмежень її членами тощо. До таких кроків спонукають здоровий глузд і міжнародні стандарти.

У схвалених резолюцією Генеральної Асамблеї ООН від 20 грудня 2012 року “Принципах і керівних настановах щодо доступу до правової допомоги в системі кримінального правосуддя” державам указується на

необхідність установити стандарти якості для послуг у сфері надання правової допомоги, створити механізми відслідковування, контролю й оцінки якості правової допомоги, зокрема тієї, що надається безоплатно; передбачити норми для забезпечення того, щоб правники не мали права вимагати будь-якої доплати від отримувачів правової допомоги, за винятком випадків, коли це дозволено; створити належні механізми нагляду за діями правників, зокрема, з метою попередження корупції [14, с. 26-27].

У руслі цих вимог стаття 4 профільного закону про адвокатуру Естонії наділяє міністра юстиції повноваженнями здійснювати нагляд за організацією державної юридичної допомоги й використанням грошових коштів, що виділяються на державну правову допомогу.

Міністерство юстиції здійснює “державний нагляд” за діяльністю палат адвокатів у Німеччині й “нагляд” за діяльністю органів адвокатського самоврядування в Польщі. Німецький варіант нагляду обмежується тим, що контролюється дотримання законодавства та статуту, зокрема виконання завдань, покладених на відповідну палату адвокатів. У ряді держав рішення органів самоврядування направляються для ознайомлення (Польща) та/або затвердження (Нідерланди) уповноваженому державному органу (як правило, це міністерство юстиції).

Не рідким у світі залишається регулювання діяльності адвокатів таким державним органом як суд. Судова влада реалізує ці повноваження у Швейцарії (кантон Цюрих, Базель-Штадт та ін.), США (штат Нью-Джерсі, Колорадо, Пенсильванія, Айдахо та ін.) тощо.

До дієвої позиції держави підштовхує і практика Європейського суду з прав людини. У справах “Іглін проти України”, “Лучанінова проти України” тощо. Суд зазначає, що просте призначення захисника не забезпечує ефективного захисту, оскільки такому захисникові можуть перешкоджати у виконанні його обов’язків, або ж він може ухилитися від їх виконання. Якщо національні органи повідомляються про існування такої ситуації, вони повинні або замінити захисника, або зобов’язати його чи її виконати ці обов’язки [19; 20].

Тим не менш, держава не може нести відповідальності за кожен недолік у роботі захисника, призначеного для надання юридичної допомоги, або обраного обвинувачуваним. Згідно з підпунктом «с» пункту 3 статті 6 Конвенції втручання від компетентних національних органів вимагається лише в тому випадку, коли нездатність захисника ефективно представляти інтереси підзахисного є очевидною або в достатній мірі доведена до їх відомо якимось іншим способом [21; 19]. За наявності таких фактів держава не може залишатися пасивною, Суд прямо вимагає від її органів позитивних [22], активних дій.

Практика Суду свідчить, що випадки недбалого чи некомпетентного надання адвокатами правової допомоги, які потребують реакції з боку держави, не є поодинокими.

Оскільки держава несе публічний обов'язок контролю якості, повноти й своєчасності надання населенню правової допомоги, логічною є участь її представників у роботі органів, які здатні впливати на ефективність реалізації цієї відповідальної місії. До їх числа передусім належать органи, що мають кваліфікаційні й дисциплінарні повноваження щодо адвокатів. Зважаючи на вищевикладене, доходимо висновку про доцільність включення представників держави до складу органів адвокатського самоврядування. Для дотримання незалежності адвокатської професії подібний крок має супроводжуватися встановленням категоричного імперативу, згідно з яким більшість у складі відповідного органу повинна належати адвокатам, які обираються адвокатами. Можливість обрання головою органу має належати лише адвокату.

Аргументуючи корисність "міноритарної" участі представників держави у складі органів адвокатського самоврядування, ми виходимо не тільки з практики ЄСПЛ, але й з тієї обставини, що державні органи в Україні поступово змінюються на шляху дотримання європейських стандартів. Пересічний громадянин може "спитати" з чиновника, який дедалі більше побоюється втратити посаду й довіру людей. Однак чи можна "спитати" з члена незалежного адвокатського співтовариства? Чи не завдає корпоративна солідарність, симпатії чи антипатії ухваленню об'єктивного рішення з кваліфікаційних чи дисциплінарних питань? Відповіді на останні запитання не завжди можуть бути на користь адвокатського цеху. Вітчизняна практика знає численні випадки, коли подолати негативні наслідки узгоджених корпоративних дій не вдалося навіть за допомогою суду чи міжнародних професійних організацій. Тож включення до органів адвокатури державного елемента може сприяти мінімізації проявів негативних явищ корпоративного життя.

Окреслена модель відповідає європейським та світовим підходам. Так, наприклад, професійні судді включені до складу органів дисциплінарної юрисдикції адвокатури Німеччини, Люксембургу, Пакистану, Японії, Австрії, Естонії, Данії та окремих штатів США. Прокурори входять до дисциплінарних комітетів Федерації асоціацій адвокатів Японії та комісії з оцінки професійної придатності Естонії. Учені-правники включаються до органів дисциплінарної юрисдикції Молдови, Естонії, Японії.

Донедавна за Законом України "Про адвокатуру" 1992 року до складу атестаційної палати КДКА, окрім адвокатів, входили 4 судді та по одному представникові від Ради Міністрів АРК, обласної, Київської й Севас-

топольської міських Рад народних депутатів, управління юстиції Ради Міністрів АРК, обласної, Київської й Севастопольської міської державної адміністрації, відділення Спілки адвокатів України. У складі дисциплінарної палати було 2 судді, по одному представникові від управління юстиції Ради Міністрів АРК, обласної, Київської й Севастопольської міської державної адміністрації, відділення Спілки адвокатів України. До складу ВККА входило по одному представникові від кожної КДКА, Верховного Суду України, Міністерства юстиції України, Спілки адвокатів України.

Тривалий час працюючи з ними в КДКА, Ю. Голянд зазначає, що жодного разу не стикався з тим, щоб ці особи якось намагалися нав'язати свої думки або диктувати свої умови при ухваленні рішень. У них міг бути свій погляд на те чи інше питання, але вони завжди підкорялися волі більшості [23, с. 6].

Новими законами про прокуратуру, судоустрій та статус суддів передбачено залучення адвокатів до складу Вищої кваліфікаційної комісії суддів, Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії прокурорів, Вищої ради юстиції. Більше того, у 2014 році головою ВККС обрано адвоката.

Проведене НААУ в листопаді 2014 року опитування адвокатів показало, що третім за значущістю напрямом стратегічного планування адвокати розглядають вплив на якість добору прокурорів і суддів [24, с. 53]. Бажаючи впливати на формування корпусу суддів та прокурорів, слід очікувати, що представники цих професій прагнути будуть аналогічних можливостей.

Окремої уваги потребує проблематика забезпечення економічної незалежності адвокатури. Народне прислів'я вчить: хто платить, той і музику замовляє.

До 2012 року основний тягар загальних витрат органів адвокатури оплачував "абітурієнт", тобто претендент на отримання адвокатського статусу, який перераховував внесок на організаційно-технічне забезпечення роботи КДКА. Малі й нестабільні надходження не могли створити міцної фінансової основи самостійного виконання закріплених функцій.

Й.Л. Бронз тоді з прикрістю зазначав, що не маючи приміщення, оргтехніки, технічних працівників і навіть засобів на придбання канцелярського приладдя, ВККА ледве животіє й на належному рівні неспроможна виконувати покладені на неї обов'язки [25, с. 34].

Згодом на корпоративному й законодавчому рівні прийшло усвідомлення необхідності наповнення бюджету органів адвокатського самоврядування за рахунок щорічних внесків кожного члена професії. Така практика існує в більшості держав світу. Досвід роботи за новим українським законом довів її ефективність, проте висвітлив і значні недоліки, що здатні істотно вплинути на незалежність ряду органів професійного співтовариства.

Перед тим, як їх розглянути, слід зазначити, що основні ризики втрати економічної незалежності органами адвокатського самоврядування лежать у площині недосконалого механізму розподілу внесків, який дозволяє за суб'єктивними критеріями надавати/позбавляти належного фінансування; неефективності фіскального адміністрування, що характеризується низькими показниками перерахування адвокатами внесків і відсутністю реальної роботи з неплатниками; звичайної безгосподарності й байдужості.

У 2015 році на ґрунті конфлікту між вищими органами адвокатського самоврядування РАУ "вимкнула газ" ВКДКА шляхом призупинення її фінансування. Це стало можливим у зв'язку з недостатнім обсягом коштів, що передбачені на фінансування ВКДКА (10 % від плати за складання іспиту) і необхідністю постійного звернення з разовими запитами по фінансову допомогу до РАУ. У результаті, за повідомленням голови ВКДКА, РАУ поставила очолюваний ним орган "у позу прохача" [26], а йому особисто "дали зрозуміти, що правильне, на думку членів РАУ, вирішення справ яось пов'язано з рівнем фінансування ВКДКА" [27].

Відсутність коштів на декілька місяців паралізувало роботу ВКДКА, змусивши відправити працівників секретаріату у відпустки за власний рахунок, а п'ятьох з них звільнити. Для уникнення подальших негативних наслідків ВКДКА звернулася до інших органів адвокатського самоврядування з листами про надання поворотної фінансової допомоги. Більшість адресатів відмовила й лише окремі з них відгукнулися на прохання колег.

Через брак коштів регіональні КДКА також змушені звертатися до РАР за фінансовою підтримкою. Наприклад, Рада адвокатів Хмельницької області надала КДКА поворотну позику на суму 120 000 гривень. Позитивно оцінюючи той факт, що колеги не залишаються осторонь проблем побратимів, слід розуміти, що будь-які "кредитні" відносини боржника-позичальника в кінцевому рахунку негативно відбиваються на ступені незалежності того, хто отримав позику.

Підводячи підсумок аналізу практичних труднощів забезпечення економічної незалежності, потрібно поглянути в коріння проблеми із забезпеченням належного фінансування ВКДКА й КДКА. Майбутні труднощі не було прораховано під час ухвалення Закону, стаття 58 якого віддала це на розсуд представницьких органів адвокатського самоврядування. Законодавець прив'язав фінансування КДКА/ВКДКА до розміру плати за складання кваліфікаційного іспиту, установивши ліміт, який не завжди дозволяє покрити необхідні видатки. Своєю чергою розмір щорічних внесків із забезпечення реалізації адвокатського самоврядування на законодавчому рівні фактично ніяк не обмежений й повною мірою йде на фінансування інших органів адвокатського самоврядування.

Рішенням № 24 від 17.12.2012 р. РАУ встановила для потреб ВКДКА 10 %-й розмір надходжень від суми оплати за складання кваліфікаційного іспиту, при цьому гіпотетично ніщо не заважає встановити її на рівні 2-3 %. Адже, як кажуть, своя рука владика. Про самостійність тоді взагалі можна забути.

Схожі проблеми виникли у зв'язку зі встановленим Радою адвокатів України розподілом щорічних внесків між регіональними радами (70 %) й РАУ (30 %).

Детальний аналіз фінансової звітності органів адвокатського самоврядування за 2015 рік [28] дозволив виявити суттєві диспропорції й порушення збалансованості у фінансовому забезпеченні між КДКА й РАР. Попри те, що основний масив кваліфікаційно-дисциплінарних функцій здійснюють КДКА, ці органи опинилися в нужденному стані “бідних родичів” порівняно зі своїми “заможними сусідами” РАР. Так, наприклад, бюджет доходів КДКА Харківської області склав 333 485 гривень, тоді як Рада адвокатів Харківської області отримала 2196731 гривень. Отже, бюджет КДКА менше бюджету РАР у 6,6 разів. Різниця між КДКА (654265 грн.) й РАР (3439355 грн.) Одеської області – 5,3 разів; показники КДКА (197 112 грн.) й РАР (917 348 грн.) Волинської області відрізняються в 4,7 разів; надходження КДКА (142633 грн.) й РАР (651 424 грн.) Сумської області відмінні в 4,6 разів. У 3,6 разів відрізняються аналогічні показники в Київській області й у 3,1 разів у Чернівецькій області.

Як наслідок, КДКА нерідко відчувають гостру нестачу найнеобхіднішого, тоді як ради адвокатів регіонів можуть мати надлишок вільних коштів. Ілюстрацією асиметричних фінансових можливостей може служити розмір заробітної плати голови ради адвокатів (170 153 гривень) і голови КДКА (46 466 гривень) Львівської області.

Висновки. Підсумовуючи, зазначимо, що набуття економічної незалежності професійними самоврядними структурами й попередження волонтаризму на цьому напрямі лежить у площині зміни абзацу другого частини другої ст. 58 Закону шляхом закріплення мінімальних пропорцій розподілу щорічного внеску на забезпечення реалізації адвокатського самоврядування за кожним з органів, наділених представницькими, кваліфікаційними, дисциплінарними чи ревізійними функціями (у відсотках). Гарантований законодавством мінімум забезпечить необхідні стандарти незалежності, при цьому за наявності волевиявлення та коштів рішенням органів самоврядування обсяг фінансування може бути збільшений.

Використані джерела:

1. *Vademecum exercise en groupe.* – Paris: Ordre des avocats de Paris, 2013. – 27 p.

2. Про надання роз'яснень практичних питань реалізації Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" щодо організаційних форм адвокатської діяльності: рішення Ради адвокатів України № 71 від 4-5 липня 2014 р. // Український адвокат. – 2014. – № 11-12. – С. 28-29.

3. Directive 98/5/EC of the European Parliament and of the Council of 16 February 1998 to facilitate practice of the profession of lawyer on a permanent basis in a Member State other than that in which the qualification was obtained // Official Journal of the European Communities. – 1998. – march 14. – P. 36-43.

4. Reglement interieur de l'ordre des avocats du barreau De Luxembourg: adopte par le Conseil de l'ordre le 9 janvier 2013 // Journal officiel du Grand-Duche de Luxembourg. – 2013. – № 39. – P. 558-575.

5. Проект Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність": сформований секретаріатом робочої групи на основі усіх пропозицій, що надійшли, напрацьовань секцій робочої групи з урахуванням обговорень на трьох засіданнях робочої групи станом на 07.04.2014 [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: legalaid.gov.ua/images/Materials/Working_group_on_Bar/07_04_2014.pdf. – Заголовок з екрана.

6. Рекомендація за результатами перевірки Вищою ревізійною комісією адвокатури (ВРКА) Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури Луганської області від 28 лютого 2014 року // Архів Вищої ревізійної комісії адвокатури за 2014 рік.

7. Дмитрієва О. "Є комітет із захисту прав адвокатів, а ми – комітет із захисту адвокатських грошей" / О. Дмитрієва // Закон і бізнес. – 2014. – № 1-2. – С. 3.

8. Дмитрієва О. "Хочеться вірити, що з часом всі органи адвокатського самоврядування запрацюють у злагодженому ритмі" / О. Дмитрієва // Юридика газета. – 2014. – 3 жовтня. – С. 4.

9. Проект Закону про внесення змін до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність" та деяких інших законодавчих актів України (щодо статусу і гарантій адвокатської діяльності та формування і роботи органів адвокатського самоврядування) № 1794-1 від 04.02.2015 р. (внесений народними депутатами Купрієнком О.В., Ляшком О.В., Амельченком В.В. та іншими) [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc_34?id=&pf3511=53817&pf35401=327573;

10. Порівняльна таблиця до Проекту Закону України "Про внесення змін до Закону України "Про адвокатуру та адвокатську діяльність": Додаток до Листа НААУ № 290/0/2-16 від 28.03.2016 р. Заступнику Глави Адміністрації Президента України [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatatura/2016-03-31.tablytsia.pdf>.

11. CCBE expert recommendation for the Moldovan Bar (Annex) / Letter of CCBE to Moldovan Bar Assosiation on September 3, 2008. – Brussels: Council of Bars and Law Societies of Europe, 2008. – 4 p.

12. Cu privire la avocatură: Lege al Republicii Moldova № 1260 din 19.07.2002 // Monitorul Oficial al Republicii Moldova. – 2010. – № 159. – art. 582.

13. Кім Ю. Платити чи не платити? Чому норма про стажування стала найбільш обговорюваною в адвокатському середовищі / Ю. Кім // Закон і бізнес. – 2013. – № 28. – С. 4.
14. United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems: adopted by the United Nations General Assembly 20 December 2012 / United Nations Principles and Guidelines on Access to Legal Aid in Criminal Justice Systems. – Vienna: United Nations office at Vienna, 2013. – 28 p.
15. Standards for the independence of the legal profession: adopted by the IBA on 7 September 1990 in New York [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: http://www.ibanet.org/Publications/publications_IBA_guides_and_free_materials.asp
16. CCBE recommendations on disciplinary process for the legal profession. – Brussels: Council of Bars and Law Societies of Europe, 2007. – 4 p.
17. Статистична звітність КДКА регіонів за 2014 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/novosti/2014-ststystychna-zvitnist-kdka.pdf>.
18. Статистична звітність КДКА регіонів за 2015 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/advocatura/2016-02-29.kdka.2015.pdf>.
19. Iglin v. Ukraine judgement of 12 January 2012, no. 39908/05, P. 67.
20. Luchaninova v. Ukraine judgement of 9 June 2011, no. 16347/02, P. 63.
21. Sannino v. Italy judgement of 27 April 2006, no. 30961/03, P. 49.
22. Artico v. Italy judgement of 13 May 1980, Series A, No. 37, P. 36.
23. Голянд Ю. Бути чи не бути КДКА? / Ю. Голянд // Український адвокат. – 2006. – № 2. – С. 6.
24. Звіт Національної асоціації адвокатів України за 2015 рік. – К.: НААУ, 2016. – 143 с.
25. Бронз Й.Л. Чи потрібна Україні незалежна, сильна і єдина адвокатура? / Й.Л. Бронз // Адвокат. – 2003. – № 5. – С. 33-34.
26. Левинський П. СUI BONO? У ВКДКА знайшли тимчасовий спосіб роботи при бюджетному дефіциті. Але сподобається він не всім / П. Левинський // Закон і бізнес. – 2015. – № 10. – С. 3.
27. Голова ВКДКА Валентин Загарія: “Не треба брати в заручники адвокатів та комісію” / В. Загарія, І. Слободян // Закон і бізнес. – 2014. – 15 листопада. – С. 5.
28. Зведена фінансова звітність органів адвокатського самоврядування за 2015 рік [Електрон. ресурс]. – Режим доступу: <http://unba.org.ua/assets/uploads/news/financial-statements/2015/2015-financial-statements.pdf>.

Иваницкий С.А. Оптимизация системного построения адвокатуры Украины

В статье исследованы вопросы оптимизации системного построения адвокатуры Украины. Проанализированы проблемы функционирования системы адвокатуры Украины, состоящей из подсистем организационных форм адвокатской

деятельности и адвокатского самоуправления. Предложено расширить перечень форм адвокатской деятельности путем дифференциации неприбыльных и прибыльных адвокатских бюро (объединений), которые создаются в форме хозяйственных обществ, а также закрепить такую организационную форму как работа адвоката по найму у адвоката или в адвокатском объединении (бюро).

По сравнению с действующей системой органов адвокатского самоуправления, предложено ликвидировать на региональном уровне ревизионные комиссии адвокатов региона и квалификационные палаты КДКА, функции которых передать Ревизионной комиссии адвокатуры Украины и специально созданной Квалификационной комиссии адвокатуры Украины соответственно. Обоснована необходимость переименовать дисциплинарные палаты КДКА в дисциплинарные суды, включив их в состав ассоциации адвокатов региона и обеспечив статус независимого органа. В пределах одного юридического лица (ассоциации адвокатов региона) на региональном уровне предложено создать полностью самостоятельные друг от друга дисциплинарный суд и совет ассоциации.

Ключевые слова: *адвокат, адвокатура, организационные формы адвокатской деятельности, система адвокатуры, органы адвокатского самоуправления.*

Ivanitsky S.O. Optimization of the system of building of advocacy of Ukraine

The article examines the questions of optimization of the system of building of advocacy of Ukraine. Analyzes the problems of functioning of system of advocacy of Ukraine, consisting of subsystems of the organizational forms of advocacy and advocates' self-government. Proposed to expand the list of organizational forms of advocacy through differentiation of non-profit and profitable law office (associations) that are generated in the form of economic societies and reinforce such organizational form as the work of a lawyer employed in a lawyer or in law office (associations).

Compared to the current system of advocacy, proposed to eliminate at the regional level, the audit commission of advocates of the region and the qualification chamber of Qualification and disciplinary commission within whose function is to transfer the Audit commission of advocacy of Ukraine and by the Qualifying commission of advocacy of Ukraine, respectively. The author explains the need to rename the disciplinary chamber of Qualification and disciplinary commission within the disciplinary courts, by including them in the composition of the bar association of the region and providing the status of an independent body. Within one legal entity (the bar association of the region) at the regional level it was proposed to create a fully independent from each other, the disciplinary court and the council of the association. The author argued the necessity of functioning at the national level independent from each other bodies that are formed by the Congress of advocates of Ukraine and accountable only to him.

The author suggested to include in structure of the Qualifying commission of advocacy of Ukraine, representatives of public authorities that takes into account the case law of the European Court of human rights, as well as meet the experience of foreign countries.

Key words: *advocate, advocacy, organizational forms of advocacy, system advocacy, advocacy self-regulatory bodies.*